

הלכות שבת פרק כג

א. העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא, כגון נקב שלול התרנגולין שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל הרי זה חייב משום מכה בפטיש; לפיכך גזרו על כל נקב, אפלו היה עשוי להוציא בלבד, או להכניס בלבד שמא יבוא לעשות נקב שחייבין עליו. ומפני זה אין נוקבין בחבית נקב חדש, ואין מוסיפין בו. אבל פותחין נקב ישן והוא, שלא יהיה הנקב למטה מן השמרים: שאם היה למטה מן השמרים הרי זה עשוי לחזק, ואסור לפתחו.

ב. נוקבין מגופה שלחבית להוציא ממנה יין, ובלבד שיקבנה למעלה; אבל מצדה אסור, מפני שהוא כמתקן כלי. שובר אדם את החבית לאכל ממנה גרגרות, ובלבד שלא יתפון לעשות כלי; ומביא אדם חבית של יין, ומתיו את ראשה בסיף לפני האורחין, ואינו חושש, שאין פונתו אלא להראות נדיבות לבו.

ג. וכשם שאסור לפתח כל נקב, כך אסור לסתם כל נקב; לפיכך אסור לסתם נקב החבית ואפלו בדבר שאינו מתמרח, ואינו בא לידי סחיטה, כגון שישתם בקיסם, או בצרור קטן. אבל אם הניח שם אכל כדי להצניעו, ונמצא הנקב נסתם מתר; ומתר להערים, בדבר זה.

ד. כל דבר שהוא גמר מלאכה, חייב עליו משום מכה בפטיש. ומפני זה, הגורד כל שהוא, או המתקן כלי באיזה דבר שיתקן חייב; לפיכך אסור להשמיע קול שלשיר בשבת, בין בכלי שיר כגון כנורות ונבלים, בין בשאר דברים. אפלו להכות באצבע על הקרקע, או על הלוח, אחת כנגד אחת כדרך המשוררים, או לקרקש את האגוז לתינוק, או לשחק לו בזוג כדי שישתק כל זה וכיוצא בו, אסור: גזרה, שמא יתקן כלי שיר.

ה. אין מספקין, ולא מרקדין, ולא מטפחין בשבת גזרה, שמא יתקן כלי שיר; ולספק לאחר ידו, מתר. אין שטין על פני המים גזרה, שמא יתקן חבית שלשיטין. ברכה שבחצר מתר לשוט בה, שאינו בא לעשות בה חבית שלשיטין: והוא שתהיה לה שפה מקפת, שלא יעקר ממנה המים, כדי שיהיה הכר והפרש בינה, ובין הים.

ו. אין חותכין שפופרת שלקנה, מפני שהוא כמתקן כלי; היתה חתוכה אף על פי שאינה מתקנת מתר להכניסה בנקב החבית בשבת להוציא ממנה יין, ואין חוששין שמא יתקן. ואסור להניח עלה שלהדס וכיוצא בו בתוך הנקב שלחבית, כדי שיקלח את היין, מפני שהוא כעושה מריב בשבת. ואין שוברין את החרס, ואין קורעין את הנר, מפני שהוא כמתקן כלי.

ז. זמורה שהיא קשורה בטפית, ממלאין בה בשבת; ואם אינה קשורה, אין ממלאין בה גזרה, שמא יקטם אותה ויתקנה.

ח. אסור לחף כלי כסף בגרתקון, מפני שהוא מלבנן כדרך שהאמנין עושין, ונמצא כמתקן כלי, וגומר מלאכתו בשבת; אבל חופפין אותו בחול, ובנתר. וכן כל הכלים, חופפין אותן בכל דבר. ואסור להדיח קערות ואלפסין וכיוצא בהן, מפני שהוא כמתקן, אלא אם כן הדיחן לאכל בהן סעודה אחרת, באותה שבת; אבל כלי שתיה כגון כוסות וקתונות מתר להדיחן

בְּכָל עֵת, שְׁאִין קָבַע לַשְׁתִּיָּה. וְאִין מַצִּיעִין אֶת הַמְטוֹת בַּשָּׁבֶת,
כְּדִי לִישֹׁן עָלֶיהֶן לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת; אֲבָל מַצִּיעִין מְלִילֵי שַׁבָּת,
לַשָּׁבֶת.

ז. אָסוּר לְהִטְבִּיל כָּלִים טָמְאִין בַּשָּׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתְקָן
כָּלִי. אֲבָל אָדָם טָמֵא מִתֵּר לְטַבֵּל, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּמִקָּר; וְאִין
מִזִּין עָלָיו בַּשָּׁבֶת. הַמְטְבִּיל כָּלִים בַּשָּׁבֶת בְּשׁוּגָג, יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן;
בְּמִזִּיד, לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וּמִתֵּר לְהִטְבִּיל אֶת
הַמִּים הַטָּמְאִים בַּשָּׁבֶת; כִּי־צַד יַעֲשֶׂה נֹתֵנָן בְּכָלִי שְׁאִינוּ מְקַבְּלִים
טָמְאָה, כְּגוֹן כָּלִי אֲבָנִים, וּמְטְבִּיל הַכָּלִי בַּמְקוּהָ עַד שֶׁיַּעֲלֶה
מִי הַמְקוּהָ עָלֶיהֶן, וַיִּטְהָרוּ. וְאִין מַגְבִּיֶּהֶן תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת
בַּשָּׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּמִתְקָן דְּבַר שֶׁלֹּא הָיָה מִתְקָן.

י. מַעֲבֵד, מַאֲבוֹת מְלָאכוֹת הוּא; וְהַמְרַכֵּךְ עוֹר בְּשֶׁמֶן כְּדִרְךָ
שֶׁהַעֲבָדִים עוֹשִׂים הָרִי זֶה מַעֲבֵד, וְחֵיב. לְפִיכָךְ לֹא יִסּוּךְ אָדָם
אֶת רִגְלוֹ שֶׁמֶן, וְהִיא בְּתוֹךְ הַמִּנְעָל אוֹ בְּתוֹךְ הַסַּנְדָּל הַחֲדָשִׁים;
אֲבָל סֶךְ הוּא אֶת רִגְלוֹ שֶׁמֶן, וְלֹבֵשׁ מִנְעָלוֹ אוֹ סַנְדָּלוֹ, אֵף עַל
פִּי שֶׁהֵן חֲדָשִׁים. וְסֶךְ כָּל גּוֹפּוֹ שֶׁמֶן, וּמִתְעַגֵּל עַל גְּבִי קְטַבְלִיָּה
חֲדָשָׁה, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּשְׁהִיָּה הַשֶּׁמֶן
מוֹעֵט, כְּדִי שֶׁיִּצְחָצַח הָעוֹר בְּלֶבֶד; אֲבָל אִם הָיָה בְּבָשָׂרוֹ שֶׁמֶן
הָרַבָּה, כְּדִי שֶׁיִּרְכֹּךְ הָעוֹר הָרִי זֶה אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַעֲבֵדוֹ.
וְהַכֹּל בַּחֲדָשִׁים; אֲבָל בִּישָׁנִים, מִתֵּר.

יא. הַמְמַרְח רִטְיָה, חֵיב מִשּׁוּם מוֹחֵק אֶת הָעוֹר; לְפִיכָךְ אִין
סוֹתֵמִין נֶקֶב בַּשְּׁעוּהָ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, שְׂמָא יִמְרַח. וְאִפְלוּ בְּשֶׁמֶן, אִין
סוֹתֵמִין אֶת הַנֶּקֶב גְּזָרָה, מִשּׁוּם שְׁעוּהָ.

יב. כּוֹתֵב, מַאֲבוֹת מְלָאכוֹת; לְפִיכָךְ אָסוּר לְכַחֵל בַּפּוֹךְ וְכִיּוֹצֵא
בּוֹ בַּשָּׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּכוֹתֵב. וְאָסוּר לְלוּוֹת, וּלְהַלוּוֹת גְּזָרָה,
שְׂמָא יִכְתֹּב. וְכֵן אָסוּר לְקַנּוֹת וּלְמַכּוֹר, וּלְשַׁכּוֹר וּלְהַשְׁכִּיר שְׂמָא
יִכְתֹּב. לֹא יִשְׁכּוֹר אָדָם פּוֹעֲלִים בַּשָּׁבֶת, וְלֹא יֹאמֵר לְחֻבְרוֹ לְשַׁכּוֹר
לוֹ פּוֹעֲלִין. אֲבָל לְשָׂאֵל וּלְהַשְׂאִיל, מִתֵּר: שׂוֹאֵל אָדָם מִחֻבְרוֹ
כְּדִי יֵין וְכִדֵּי שֶׁמֶן, וּבְלֶבֶד שֶׁלֹּא יֹאמֵר לוֹ הַלּוֹנִי.

יג. אֶחָד הַמוֹכֵר בֶּפֶה אוֹ בְּמַסִּירָה אָסוּר, בֵּין בְּמַאֲזָנִים בֵּין שֶׁלֹּא
בְּמַאֲזָנִים; וְכִשֵּׁם שֶׁאָסוּר לְשַׁקֵּל כֶּף אָסוּר לְמַנּוֹת וּלְמַדֵּד, בֵּין
בְּכָלִי מִדָּה בֵּין בְּיָד בֵּין בַּחֲבֵל.

יד. אִין דְּנִין בַּשָּׁבֶת, וְלֹא חוֹלְצִין, וְלֹא מִיבָמִין, וְלֹא מְקַדְּשִׁין
גְּזָרָה, שְׂמָא יִכְתֹּב. וְאִין מְקַדְּשִׁין, וְלֹא מְעִרִיכִין, וְלֹא מַחְרִימִין
מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִקָּח וּמִמְכָּר; וְאִין מַגְבִּיֶּהֶן תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת,
שְׁזֶה דּוּמָה לְמִקְדִּישׁ אוֹתָן פְּרוֹת שֶׁהַפְּרִישׁ, וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
כְּמִתְקָן אוֹתָן בַּשָּׁבֶת. וְאִין מַעֲשָׂרִין אֶת הַבְּהֵמָה גְּזָרָה, שְׂמָא
יִרְשֵׁם בְּסִקְרָה. וּמִקְדִּישׁ אָדָם פֶּסַח בַּשָּׁבֶת, וְחִגִּיגְתּוֹ בְּיוֹם טוֹב
שְׁזֶה מִצְוֹת הַיּוֹם. וְכִשֵּׁם שְׁאִין מְקַדְּשִׁין, כֶּךָ אִין מְקַדְּשִׁין מִי
חֲטָאֵת.

טו. הַמַּגְבִּיָּה תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת בַּשָּׁבֶת אוֹ בְּיוֹם טוֹב בְּשׁוּגָג, יֹאכֵל
מִמָּה שֶׁתִּקֵּן; בְּמִזִּיד, לֹא יֹאכֵל עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וּבֵין כֶּךָ וּבֵין
כֶּךָ, תִּקֵּן אֶת הַפְּרוֹת. וְכֵן הַמְקַדִּישׁ אוֹ הָעֶרִיף אוֹ הַחֲרִים בַּשָּׁבֶת,
בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד מֵה שֶׁעָשָׂה עָשׂוּי; וְאִין צָרִיף לֹאמֹר, בְּיוֹם
טוֹב. וְכֵן הַמְקַנָּה לְחֻבְרוֹ בַּשָּׁבֶת, קִנְיָה.

טז. מַעֲשָׂרִין אֶת הַדָּמָאִי, בֵּין הַשְּׂמָשׁוֹת; אֲבָל לֹא אֶת הַדָּדָאִי. מִי

שָׁקָרָא שֵׁם לְתִרּוּמַת מַעֲשֵׂר שְׁלֹדְמָאֵי אוּ לְמַעֲשֵׂר עֲנִי שְׁלֹדְדָאֵי, לֹא יִטְלֵם בַּשַּׁבָּת, וְאֵף עַל פִּי שִׁיחַד מְקוֹמָן מְקֻדָּם הַשַּׁבָּת, וְהָרִי הֵן יִדְוֹעִין וּמִנְחִין בְּצַד הַפְּרוֹת. וְאִם הָיָה כּוֹהֵן אוּ עֲנִי לְמוֹדִים לֶאֱכֹל אֶצְלוֹ, יָבוֹאוּ וַיֹּאכְלוּ, וּבִלְבָד שִׁיּוּדִיעַ לְכוֹהֵן שְׂזוּ שְׂאֲנֵי מֵאֲכִילָךְ תִּרּוּמַת מַעֲשֵׂר, וַיּוֹדִיעַ לְעֲנִי שְׂזָה שְׂאֲנֵי מֵאֲכִילָךְ מַעֲשֵׂר עֲנִי.

יז. אֶסוּר לְהַפִּיס וּלְשַׁחַק בְּקִבְיָה בַּשַּׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִקָּח וּמִמְכָּר; וּמִפִּיס אָדָם עִם בְּנָיו וְעִם בְּנֵי בֵיתוֹ, עַל מִנְה גְּדוּלָּה כְּנֶגֶד מִנְה קִטְנָה, מִפְּנֵי שְׂאִין מְקַפִּידִין.

יח. אֶסוּר לְחַשֵּׁב חֲשִׁבוֹנוֹת שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן, בַּשַּׁבָּת, בֵּין שֶׁעָבַר, בֵּין שֶׁעֲתִיד לִהְיוֹת גְּזֵרָה, שְׂמָא יִכְתֹּב; לְפִיכָךְ חֲשִׁבוֹנוֹת שְׂאִין בִּהְיוֹת צָרָה, מִתֵּר לְחַשְׁבָּן. פִּיֶּצֶד: כִּמָּה סָאָה הָיָה לָנוּ בַּשָּׁנָה פְּלוֹנִית, כִּמָּה דִּינָרִין הוֹצִיא בְּחֲתָנוֹת בָּנוּ, וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוּ, שֶׁהֵן בְּכֹלל שִׁיחָה בְּטִלָּה שְׂאִין בִּהְיוֹת צָרָה כֹּלל הַמִּחְשָׁב אוֹתָן בַּשַּׁבָּת, כְּמִחְשָׁב בַּחֲלָל.

יט. אֶסוּר לְקָרוֹת בַּשְּׁטָרֵי הַדִּיּוֹטוֹת בַּשַּׁבָּת שֶׁלֹּא יִהְיֶה כַּחֲלָל, וַיָּבוֹא לְמַחֲקָה. מוֹנֶה אָדָם אֶת אוֹרְחָיו וְאֶת פְּרַפְרוֹתָיו, מִפְּנֵי; אֲבָל לֹא מִן הַכֶּתֶב, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִקְרָא בַּשְּׁטָרֵי הַדִּיּוֹטוֹת. לְפִיכָךְ אִם הָיוּ הַשְּׂמוֹת חֲקוּקִין עַל הַטְּבִלָּה, אוּ עַל הַכּוֹתֵל מִתֵּר לְקָרוֹתָן, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ מִתְחַלֵּף בַּשְּׁטָר. וְאֶסוּר לְקָרוֹת בְּכֶתֶב הַמַּהֲלָךְ תַּחַת הַצּוּרָה וְתַחַת הַדִּיּוּקָנִי בַּשַּׁבָּת. אֵף לְקָרוֹת בְּכֶתוּבִים בַּשַּׁבָּת בַּשְּׂעֵת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אֶסוּר גְּזֵרָה, מִשּׁוּם בְּטוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ: שֶׁלֹּא יִהְיֶה כָּל אֶחָד יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וְקוֹרֵא, וַיִּמְנַע מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ.

כ. נִפְלָה דִּלְקָה בְּחֶצֶר בַּשַּׁבָּת אִינוֹ מֵצִיל כָּל מָה שֵׁישׁ בְּחֶצֶר לְחֶצֶר אַחֲרֵת שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמְּבוּי, אֵף עַל פִּי שֶׁעָרְבוּ: גְּזֵרָה שְׂמָא יִכְבֶּה הַדִּלְקָה כִּדִּי שִׁיִּצִּיל, מִפְּנֵי שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל מְמוֹנוֹ. לְפִיכָךְ גְּזֵרוֹ שֶׁלֹּא יִצִּיל אֶלָּא מְזוּן שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ לְאוֹתָהּ שַׁבָּת, וְכֵלִים שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בַּשַּׁבָּת, וּבִגְדִים שִׁיִּכּוֹל לְלַבֵּשׁ: שֶׁנִּמְצָא מִתִּיאֵשׁ מִן הַכֹּל, וְאִינוֹ בָּא לִידֵי כְּבוֹי. וְאִם לֹא עָרְבוּ, אֵף מְזוּנוֹ וְכֵלָיו אִינוֹ מֵצִיל.

כא. וּמָה הוּא מֵצִיל לְמְזוּנוֹ: אִם נִפְלָה דִּלְקָה בְּלִילֵי שַׁבָּת, מֵצִילִין מְזוּן שְׁלוֹשׁ סְעוּדוֹת הָרְאוּי לְאָדָם לְאָדָם, וְהָרְאוּי לְבִהמָה לְבִהמָה; נִפְלָה בַּשַּׁחֲרִית, מֵצִילִין מִמִּנְה מְזוּן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת; בַּמִּנְחָה, מֵצִילִין מְזוּן סְעוּדָה אַחַת.

כב. כִּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמֵצִיל בְּכֵלִים הָרַבָּה, אוּ שֶׁהִיא מִמְּלֵא כְּלֵי וּמוֹצִיאוֹ וּמַעֲרָה וְחוֹזֵר וּמִמְּלֵא אוֹתוֹ שְׁנִיָּה הוּא שְׂאִין מֵצִיל, אֶלָּא מָה שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ; אֲבָל אִם הוֹצִיא כְּלֵי אֶחָד הוֹצֵאָה אַחַת אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ בּוֹ כִּמָּה סְעוּדוֹת, מִתֵּר.

כג. פִּיֶּצֶד: מֵצִיל סֵל מֵלֵא כְּפָרוֹת, אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ בּוֹ כִּמָּה סְעוּדוֹת; וְעִגּוּל שְׁלֹדְבִלָּה, וְחֻבִּית שְׁלִיין. וְכֵן אִם פָּרַס טְלִיתוֹ, וְקִבֵּץ בָּהּ כָּל שִׁיִּכּוֹל לְהוֹצִיא, וְהוֹצִיָּאָה מִלֵּאָה בְּבֵת אַחַת מִתֵּר.

כד. אָמַר לְאַחֲרִים בּוֹאוּ וְהִצִּילוּ לָכֶם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵצִיל מְזוּן שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ, אוּ כְּלֵי אֶחָד שֶׁמִּחֲזִיק אֶפְלוֹ דְּבַר גְּדוֹל; וְהָרִי הוּא שְׁלֵמֵצִיל. אִם לֹא רָצָה הַמֵּצִיל לְקַחְתּוֹ, וְנִתְּנוּ לְבַעֲלָיו מִתֵּר לוֹ לְטַל מִמֶּנּוּ אַחֵר הַשַּׁבָּת, שֶׁכֵּר עֲמָלוֹ; וְאִין זֶה שֶׁכֵּר שַׁבָּת שֶׁהָרִי אִין שֵׁם מִלֵּאכָה וְלֹא אֶסוּר, שֶׁלֹּא הוֹצִיאוֹ אֶלָּא בְּמִקּוֹם מְעָרָב.

כה. הציל פת נקיה, אינו חוזר ומציל פת שאינה נקיה; אבל אם הציל פת שאינה נקיה בתחלה, חוזר ומציל פת נקיה. ומציל ביום הכפורים מה שהוא צריך לשבת, אם היה יום הכפורים בערב שבת. אבל אינו מציל בשבת, ליום הכפורים, ואין צריך לומר, ליום טוב; ולא משבת זו, לשבת הבאה.

כו. ומה הוא מציל ללבושו לובש כל שהוא יכול ללבש ועוטה כל שהוא יכול לעטף, ומוציא. ואומר לאחרים בואו והצילו לכם, וכל אחד ואחד לובש ומתעטף יכלו, ומוציא; והרי הוא שלו כמו המאכל, שהרי מן ההפקר זוכין.

כז. מתר להציל כל כתבי הקדש שיש בחצר, לחצר אחרת שבאותו המבוי, ואף על פי שלא ערבו ובלבד שיהיה למבוי שלוש מחצות, ולחי אחד: והוא שיהיו כתובין אשורי, ובלשון הקדש. אבל אם היו כתובין בכל לשון, או בכתב אחר אין מצילין אותן, אפלו היה שם ערוב; ובחל, אסור לקרות בהם, אלא מניחן במקום התרה, והן מתאבדין מאליהן.

כח. היו כתובין בסם ובסקרה אף על פי שאינו כתב שלקימה, הואיל והן כתובין אשורי ובלשון הקדש, מצילין אותן. הגליון שלספרים שלמעלה ושלמטה, ושבין פרשה לפרשה, ושבין דף לדף, ושבתחלת הספר, וש בסוף הספר אין מצילין אותן. הברכות והקמיעין אף על פי שיש בהן אותיות שלשם, ומענינות הרבה שלתורה אין מצילין אותן מפני הדלקה.

כט. ספר תורה שיש בו ללקט שמונים וחמש אותיות מתוך תבות שלמות, ואפלו בכללן "יגר שהדותא" (בראשית לא, מז), וכן אם היתה בו פרשה שאין בה שמונים וחמש אותיות, ויש בה הזכרות כגון "ויהי בנסע הארץ" (במדבר י, לה) מצילין אותו מפני הדלקה. ומצילין תיק הספר עם הספר, ותיק תפלין עם התפלין אף על פי שיש בתוכם מעות.